

in primo instanti illud præceptum impleverat. Replicari vero potest, quia in secundo instanti cum plene deliberabat, tenebatur, quasi ratificare priorem voluntatem minus deliberatam, ut secum meritum consummaret. Sed licet hoc sit probabile, est valde incertum, et insufficienti ad propriam malitiam peccati Luciferi, ejusque gravitatem explicandam.

14. *Refellitur secundo per dilemma.* — Unde argumentor secundo: quia vel Lucifer in illo secundo instanti consideravit beatitudinem illam non posse sine meritis gratiæ obtineri, vel hoc non consideravit, sed totus fuit quasi absorptus in excellentia illius beatitudinis contemplanda. Si dicatur primum, non videtur credibile, Angelum considerando actualem modum necessarium ad illam beatitudinem obtinendam, nihil per voluntatem circa illum decrevisse, et appetendo illam beatitudinem abstraxisse per voluntatem ab illo modo, si actu illum considerabat. Unde dicti auctores non admittunt talem considerationem, sed potius aiunt, Luciferum id non considerasse, et ideo per incogitantiam peccasse. Et confirmatur: nam si actu consideravit, beatitudinem illam propter merita gratiæ esse obtinendam, vel apprehendit illa, ut necessaria, vel ut non necessaria, sed tantum ut possibilia, vel utilia. Si primum dicatur, impossibile fuit velle efficaciter beatitudinem, et non media necessaria iudicata: si vero dicatur secundum, ponitur error in Angelo, quod existimaverit, beatitudinem illam posse sine meritis comparari. Nec enim dici potest, Angelum cogitasse de illis mediis, non cogitando, an essent necessaria, necne, sed præscindendo. Hoc enim est contra naturalem modum cognoscendi Angeli, nam uno intuitu perfecte deliberat, et cognoscit medium, et qualitatem, vel necessitatem ejus, præterquam quod gratis omnino dicitur, Angelum habentem actualem considerationem gratiæ, et gloriæ actu voluisse gloriam, et non gratiam, ejusque auxilia, sive illa ut necessaria, sive ut utilia consideraverit, quia illa omnia libere velle poterant, et omnia pertinebant ad magnam perfectionem, erantque inter se connexa. Unde ergo dicere possumus illa omnia actu considerasse, et unum, ac non aliud, voluisse.

15. *Secunda pars dilemmatis.* — Si autem altera pars, quæ communis est defendatur, nimirum per inconsiderationem voluisse beatitudinem sine meritis, statim interrogandum occurrit, an illa inconsideratio fuerit omnino naturalis, et involuntaria, vel fuerit volita. Nam

si primum dicatur, quidquid ex illa secutum fuit, non potuit ad peccatum imputari, quia ignorantia invincibilis, ita inconsideratio naturalis a peccato excusat. Si autem fuit volita; ergo præcessit cogitatio ejus; ergo non fuit omnino inconsiderata. Dices, præcessisse aliquam cogitationem generalem, quæ sufficeret ad indirectum voluntarium, non ad directum. Sed contra, nam illud voluntarium, indirectum debuit necessario fundari in aliquo directo, id est, in voluntate applicandi mentem ad aliam considerationem, ex qua dicta inconsideratio resultaverit: et tunc in tali voluntate erit prima Angeli malitia, non in alio actu appetendi, qui ex subsequenti inconsideratione sequitur. Sed responderi poterit, hoc peccatum tanquam unum cum subsequenti affectu inordinato computari, quia illa voluntas solum est mala, quatenus media inconsideratione, causa est talis defectus in beatitudinis appetitu. Quapropter hæc duæ rationes licet probabiles sint, et ostendant communem illam sententiam fundari satis non posse et difficilem creditu esse, non tamen efficaciter convincunt falsam esse.

16. *Refelluntur tertio argumento, tripartito.* Tertia vero ratio in præcedenti capite adducta non minorem efficaciam in præsentem habere videtur, quia juxta illam sententiam peccatum Luciferi fuisset peccatum omissionis, et non commissionis, multoque minus fuisset peccatum superbiæ, nec admodum grave. Probatur sequela quoad singulas partes. Quia imprimis amor beatitudinis simplex (ut sic dicam) seu absolutus, et præcisus a volitione mediorum, per quæ acquirenda est, non est de se malus: ergo si aliquando quis peccat, sic amando beatitudinem, non peccat in eo, quod agit, sed in eo, quod non agit, quando plus agere tenebatur; ergo peccat peccato omissionis, et non commissionis. Sicut qui solvit quinque, cum septem solvere debet, omittendo tantum peccat, quia non in eo, quod facit, sed in eo quod non agit, delinquit. Sic autem peccavit Angelus juxta illam sententiam, ut ex dictis patet. Et signum optimum est, quia nisi supponatur præceptum affirmativum obligans pro illomet instanti ad volendum expresse gloriam per merita, nulla ratio culpæ in illo simplici amore beatitudinis invenietur; ergo signum est, totam illam culpam in omissione positam esse. Et declaratur amplius, quia ille modus volendi per merita non est circumstantia necessaria ad honestatem amoris beatitudinis, potiusque est quasi effectus hujus amoris, ad eum modum,

quo electio est effectus intentionis: qui autem bonum finem intendendo, non eligit apta media, quando tenetur eligere, non peccat committendo, sed omittendo, et in universum, qui habet principium operandi sine operatione debita, per omissionem tantum peccat; ergo idem est in nostro proposito.

17. *Probatur secunda pars argumenti.* — Unde probatur altera pars: nam etiamsi quis dicat illum appetitum beatitudinis esse inordinatum, eo quod careat illo expresso respectu ad talia media, scilicet merita, vel auxilia gratiæ; et ideo contendat illum actum esse peccatum commissionis. Nihilominus non erit peccatum superbiæ, sed malitia talis actus erit ejusdem rationis cum omissione, etiamsi materialiter (ut sic dicam) ratione actus vocetur commissio. Sequela probatur, quia illud peccatum non est per appetitum excellentiæ improporcionatæ, nec omissio illius relationis ad merita nascitur ex appetitu ejusdem beatitudinis, vel alterius nimie excellentiæ, sed ex sola quadam inadvertentia, ut alii auctores fatentur; ergo ibi non intervenit malitia superbiæ, quæ appetitum inordinatum excellentiæ requirit. Neque dici potest, illamet inconsiderationem supponere in affectu beatitudinis aliquem excessum a quo oritur alius defectus omissionis, et ratione illius excessus esse superbiæ, hoc (inquam) dici non potest, quia in illo appetitu beatitudinis, nec est excessus in ipso objecto, quia est de se optimum, nec in modo intensionis, quia ex hoc capite actus non fit malus, ut sæpe dixi, nec in modo appretiationis, quia ex vi illius appetitus nullum præceptum violatur, quia cum toto illo affectu posset esse consideratio meritorum, et relatio ad illa: quod si omittitur, erit aliunde ex libertate voluntatis; ergo inde non fit ille amor beatitudinis in se malus, vel etiamsi fieret, non haberet malitiam distinctam a suo effectu: non ergo supponitur in illo malitia superbiæ.

18. *Probatur tertia pars argumenti.* — Ex quo tandem concluditur ultima pars, nimirum tale peccatum non multum grave esse potuisse, quia solum esset, vel omissio cujusdam præcepti, quod non est de re multum gravi; actualis enim relatio ad merita non est res multum ad salutem necessaria per se loquendo. Possunt enim fieri merita sine intentione merendi, sed tantum amandi Deum, vel propter ipsum bene operandi. Et ita etiam potest beatitudo per merita comparari, sine intentione volendi illam propter merita, vel per merita, operando simpliciter propter Deum. Denique potest bea-

titudo desiderari, seu separari a Deo sine recordatione meritorum, et consequenter sine relatione ad illa; ergo licet fortasse hæc relatio omittatur, quando præcipitur, et maxime, si per inconsiderationem contingat, licet aliqua culpa sit, non tamen adeo gravis, quantum peccatum Angeli esse creditur, et in Scriptura significatur.

19. *Afferuntur modi alii occurrendi difficultati hujus capituli.* — Unus modus traditus ab Scoto. — Propter hæc non videtur sufficienter dictis modis explicari, quomodo supernaturalis beatitudo potuerit esse superbiæ objectum. Nihilominus tamen possumus alios excogitare. Unus est traditus ab Scoto supra, quia potuit Angelus appetere beatitudinem cum affectu celerius illam obtinendi, quam secundum regulam rationis, ac divinæ providentiæ possit. Quamvis enim in naturali beatitudine hic excessus locum non habuerit, quia illa fuit conjuncta cum natura, alia ratio est de beatitudine supernaturali, quæ non statim fuit collata, nec in primo instanti, nec in secundo. Potuit ergo Lucifer in illomet secundo instanti, cum se ad claram Dei visionem non statim elevari conspiceret, illam tanquam sibi debitam affectare, ejusque dilectionem indigne ferre. Hunc autem affectum concipere potuit sine errore, judicando solum excellentiam illius beatitudinis esse sibi convenientissimam, et dilationem ejus esse sibi disconvenientem, et non consentaneam perfectioni suæ naturæ, et meritis, quæ in primo instanti jam habuerat, non considerando, an esset prius necessaria perseverantia per plenioram, magisque deliberatam in Deum conversionem.

20. *Confirmatur primo ex Scriptura et Patribus.* — Sic ergo in illo affectu non est repugnantia, et fit verisimilis ex illo fundamento ab Ezechiele indicato, et a Patribus supra allegatis, tradito, quod captus amore sui, plusquam oporteret, suam exaltationem concupivit. Et hoc etiam indicavit Anselmus, dicens, Angelum, insolenter appetendo bonum, quod nondum habebat, amisisse illud, quod habuisset, si debito modo illud appetivisset. Merito enim dicitur quis insolenter appetere aliquid a superiore dandum, quando illud aliter, quam ab illo sit ordinatum, habere vult. Neque bonum illud, quod Angelus habuisset, si per insolentiam illud non amisisset, aliud, quam supernaturalis beatitudo esse potest. Item juxta hunc modum intelligi possunt Patres, quando dicunt peccasse Luciferum, *Quia ipse sibi ad beatam vitam sufficere voluit*, ut loquitur Au-

gustinus 12, de Civit., cap. 1, vel, *quia se sibi sufficere iudicavit*, ut loquitur Gregorius, lib. 34 Moral., cap. 14, alias 17; non enim intellexit Augustinus credidisse Angelum ipsum sine Deo sibi ad beatitudinem sufficere, vel obiective, vel efficienter, uterque enim est stultissimus error contra rationem naturalem: intellexit ergo, ita Luciferum appetivisse supernaturalem beatitudinem, ac si ad illam sibi sufficeret: hoc enim merito intelligitur facere, qui appetit insolenter beatitudinem, et non secundum ordinem a Deo præscriptum. Vel etiam intelligere potuit, quod Angelus se sibi sufficere iudicavit ad obtinendam beatitudinem, non secundum puram suam naturam, sed illis virtutibus, et gratiis, ac meritis, quibus se in principio suæ creationis ornatum conspiciebat. Iudicavit, inquam, non speculative, sed practice, utique ita sibi proponendo beatitudinem appetendam, et expectandam, ac si jam illa sufficientissime dignus existeret.

21. *Confirmatur secundo ex aliis Patribus.*—Possunt etiam in hunc modum intelligi Patres, qui dicunt dæmonem per insolentiæ et arrogantiae morbum corruisse: ut loquitur Theodoretus, l. 5, de Divin. decret., cap. de Diabolo. Nullo enim modo melius explicatur insolentia, quam per illam voluntariam appetentiam pro indebito tempore. Sic etiam posset satis commode dici, quod in alio sensu dixit Tertullianus, Angelum per impatientiam corruisse, quia impatiens moræ in appetenda beatitudine inventus est. Denique ita posset exponi, vel limitari, quod Lucifer appetiverit gloriam sine meritis, utique auctis, et confirmatis in secundo instanti; hoc enim facilius potuit sine errore per inconsiderationem appetere, iudicando id fuisse simpliciter possibile, nullo considerato respectu ad divinam ordinationem, et ad majorem sui exaltationem suam, esse sibi valde conveniens. Est ergo hic modus probabilis, sed incertus, parumque dæmonis superbiam exaggerans.

22. *Alter modus qui posset afferri non contemnendus.*—Alius denique modus hujus inordinati affectus esse potuit in ejus excellentia, seu intensione, non quidem ex parte actus appetendi; hoc enim satis jam improbatum est, sed ex parte beatitudinis concupitæ. Itaque credibile est appetivisse Luciferum beatitudinem singularis intensionis, claritatis, et excellentiæ, ita ut super astra Dei exaltaret solium suum. Hic enim affectus possibilis profecto fuit, quia obiectum erat simpliciter possibile, et apprehendi potuit sine errore, ut absolute conve-

niens Lucifero, ut per se patet, quia esset perfectio accidentalis, quæ naturam non destrueret, sed perficeret: et de se erat sufficiens, imo, et magnum obiectum superbiæ. Quia licet visio Dei in quacumque intensione, et perfectione infra comprehensionem sit per se amabilis, et honesta, nihilominus appetere illam principaliter propter eminentiam respectu aliorum, et solum ex amore propriæ naturæ, et propter decorem, et dignitatem ejus naturalem, affectus est superbiæ inordinatissimus. Cujus rei aliquale exemplum fuit in duobus filiis Zebedæi sedem dextram et sinistram a Christo petentibus, Matth. 20. Quanquam enim illi nihil de celestibus sedibus cogitarent, tamen si eodem intuitu, et affectu illas peterent, non minus, imo magis superbi fuissent.

23. *Confirmatur ex Patribus.*—*Quibus modis hæc excellentior beatitudo intelligi possit.*—Possumusque in hanc sententiam allegare Chrysostomum, homil. 17, in Genes. dicentem, diabolus fuisse de cælo pulsum: *Quia plusquam dignitatis suæ erat, sapere voluit; et Hieronymum, in verba illa Ezech. 28: Perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, dicentem: Ut dum plus vis esse, quam conditus es, et magis sapere, quam a Deo acceperas, etiam id perdes, quod habebas.* Addo etiam Gregorium 24 Moral., cap. 4, alias 7, dicentem: *Quisquis bonum locum se habere singulariter gaudet, quisquis videri sublimior cæteris querit, illum imitatur, qui despecto bono societatis Angelorum, sedem suam ad Aquilonem ponens, et Altissimi similitudinem superbe appetens per iniquum desiderium, quasi ad quoddam culmen conatus est singularitatis erumpere.* Hic autem excessus intelligi potest, vel per comparationem ad alios Angelos tantum, et ita videtur loqui Gregorius in eo tamen non videtur tam magnus superbiæ tumor apparere. Potest etiam per comparationem ad Christum mente sibi propositum intelligi, et sic ingens invenitur superbia: illa vero aliam majorem supponit, de qua post sequens caput dicturi sumus.

24. *Aliqui ex his modis non sunt impossibiles.*—Vel etiam potuit Lucifer appetere singularitatem in illa beatitudine respectu omnium hominum, non solum volendo illos in perfectione gloriæ suæ superare, hoc enim magis esse tolerabile, sed etiam nolendo, ut homines illius beatitudinis participes, vel secum fierent consortes: quod habet locum juxta sententiam quamdam Bernardi infra tractandam. Ultimo tandem cogitari potest ille excessus non solum per comparationem ad

alios, sed etiam per modum cujusdam perfectionis absolutæ, capacitatem personæ create excedentis: ut si dicatur Lucifer appetivisse comprehensionem Dei, seu infinitam ejus visionem, vel intensive, vel extensive, vel simpliciter quoad omnia possible: vel saltem quoad omnia Dei consilia, et libera ejus decreta, et consequenter quoad omnia ejus opera præsentia, et futura. Ex quibus modis aliqui implicent contradictionem in ipso obiecto, de quibus an potuerunt appeti, dicemus in capite sequenti. Alii vero non sunt impossibiles, et ideo appeti potuerunt, ut scire omnia secreta Dei, an vero de facto ita contigerit, sciri a nobis non potest. Quid vero conjectari possit tractando de aliis obiectis, in capitibus sequentibus attingemus.

CAPUT XII.

UTRUM LUCIFER PECCAVIT ABSOLUTE DEI ÆQUALITATEM APPETENDO.

1. *Prima sententia affirmativa.*—Cum ex dictis in præcedentibus capitibus, vel probabilius appareat neutram beatitudinem fuisse obiectum superbiæ angelicæ, vel saltem res valde incerta sit, investigandum superest, quænam alia excellentia esse potuerit, vel etiam fuerit. Et prima omnium occurrit excellentia increata divinitatis: nam si hæc a creatura appeti potest, profecto nulla potest esse major superbia, quam ejus appetitus; cumque superbia Luciferi esse credatur maxima, verisimile fiet, hoc fuisse primum, ac proprium obiectum Luciferianæ superbiæ. Primum ergo potuisse Angelum hanc excellentiam, et naturalem, ac essentialiam cum Deo æqualitatem appetere, docuerunt Scotus 2, distinct. 6, quæst. 1, et ibi Gabriel, art. 3, dub. 2, Bassolis, art. 1, Major, quæst. 1, Lichetus, ibid., et alii moderni Scotistæ, quos P. Vasquez sequitur, disput. 234, cap. 2. Fundamentum est, quia excellentia divinitatis per se est maximum bonum, maximeque expetibile, et nulla sufficienti ratione probatur esse impossibile Angelo hoc bonum appetere; ergo potuit illud appetere. Tota vis rationis consistit in minori propositione, quam postea rationes proponendo, easque examinando, expendemus. Hoc autem principio posito, valde probabiliter ex Scripturis et Patribus colligi videtur, Luciferum divinitatem et absolutam cum DEO æqualitatem affectasse. Primo ex verbis Isaïæ 14: *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo; quamvis*

enim de similitudine, quæ minor esse potest, quam æqualitas, loquatur, nihilominus similitudo sine æqualitate perfecta non est, et si omnia antecedentia verba considerentur, videntur perfectam similitudinem exigere. Accedit quod Ezech. 28, dicitur: *Elevatum est cor tuum, et dixisti: Deus ego sum, et in cathedra Dei sedi in corde maris.* Et ideo Angelus primus, qui Lucifero restitit, dixit: *Quis sicut Deus?* et inde nomen Michaelis accepit. Quæ verba supponunt Luciferum Dei æqualitatem affectasse.

2. Secundo favent Patres, qui interdum verbis similibus, interdum æquivalentibus loquuntur. Præsertim vero Nazianzenus, carm. 6, dicens:

Lucifer (eximio nam quod fruereetur honore), Sperabat regale Dei, soliumque decusque.

Et infra:

Dum Deus esse cupit, tetra caligine totus Obrutus est.

Unde, Orat. 27, in suam defensionem num. 8, his verbis exponit elationem Luciferi, *Indignum, atque intolerandum dicebat, se, cum divinus esset, non Deum quoque existimari.* Idem videtur sentire Gregorius Magnus, l. 4, Epistol. 38, alias cap. 82. Quatenus ait, *voluisse Luciferum nulli subesse*, hoc enim idem est, quod esse DEO non inferior, ac proinde æqualis, vel superior. Idem habet, et multis modis explicat, lib. 34 Moral., cap. 17, alias 14. Augustinus etiam 14, de Civit., cap. 11, dixit: *Luciferum quodam quasi tyrannico fastu gaudere subditis magis, quam esse subditum elegisse.* Et Ambrosius, dict. Epist. 33, de eodem Lucifero, ait: *Quoniam sua, quam acceperat, potentia, et dignitate sibi placuit, seque auctoris sui gloriæ comparavit a cælesti sublimitate dejectus est.* Clarius in Psalm. 118, Oct. 3: *Ille, ait, sic se exaltavit, ut vellet æquare, et similis esse Altissimo.* Et Chrysostomus, h. 3, de verbis Isaïæ: *Dei, inquit, speravit æqualitatem, quæ res eum cælo expulit.* Hieronymus, seu auctor comment. in Job 24, dicit affectasse divinitatem. Isidorus, lib. 1, de Sum. Bono, cap. 10: *Deo per tumorem se contulisse dicit.* Et Petrus Cellensis, lib. de Panib., cap. 1, de Lucifero ait: *Fortè omnipotentiam Patris, forte bonitatem Spiritus sancti fera illa bestia voluit devorare.* Denique Hugo de Sancto Victore, in Sum. seu tract. 2, cap. 4: *Similis esse voluit Altissimo, non per imitationem, sed per æqualitatem.*